

Dokumentowanie czynności egzekucyjnych komornika po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych

dr hab. Andrzej Ołaś*

Niniejsza wypowiedź dotyczy obowiązków komornika sądowego w zakresie dokumentowania czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym po istotnych w tym zakresie zmianach wprowadzonych 1.1.2019 r. na mocy ustawy z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych¹.

De lege lata obowiązki te obejmują sporządzenie protokołu (art. 809 KPC), a ponadto mogą dotyczyć również konieczności utrwalenia przebiegu czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 809¹ KPC).

Zadaniem niniejszego tekstu jest szczegółowe omówienie powyższych sposobów dokumentacji czynności egzekucyjnych komornika, ze szczególnym uwzględnieniem celu regulacji (funkcji obowiązków dokumentacyjnych) oraz relacji obowiązku dokumentacyjnego do istotnych zasad postępowania egzekucyjnego, w tym mających status naczelnych zasad procesowych. W artykule podjęto również próbę rozwiązania szeregu problemów interpretacyjnych na gruncie przepisów statuujących obowiązki dokumentacyjne komornika.

W uzupełnieniu prowadzonych rozważań w osobnym punkcie poświęcono również kilka uwag komplementarnemu względem głównego tematu artykułu zagadnieniu prywatnego utrwalania przebiegu czynności egzekucyjnych komornika przez strony albo innych uczestników tych czynności.

Protokół z czynności egzekucyjnych

W art. 809 KPC nałożono na komornika sądowego bezwzględny obowiązek stwierdzenia każdej czynności egzekucyjnej protokołem. Przepis ten reguluje ponadto treść protokołu komorniczego. O dokonywanych w toku postępowania egzekucyjnego – w tym w ra-

mach wszczętej egzekucji – czynnościach niemających charakteru czynności egzekucyjnych, komornik powinien natomiast uczynić odpowiednią wzmiankę w aktach sprawy².

W kwestiach nieuregulowanych w art. 809 KPC do protokołu czynności egzekucyjnych sporządzonego przez komornika odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 157–162 KPC dotyczące protokołu z posiedzenia sądowego w postępowaniu rozpoznawczym³.

Rolą protokołu jest stwierdzenie i utrwalenie faktu podjęcia czynności egzekucyjnej oraz udokumentowanie jej przebiegu, w celu stwierdzenia istnienia lub nieistnienia faktów istotnych dla danej czynności oraz postępowania. Powinność sporządzenia z każdej czynności egzekucyjnej protokołu pozwalającego na następcze odtworzenie jej przebiegu w dowolnym czasie, służy przede wszystkim prawidłowej dokumentacji czynności egzekucyjnych, niezbędnej dla zapewnienia transparentności (jawności) tego postępowania, a także możliwości skutecznej kontroli czynności egzekucyjnych w ramach nadzoru judykacyjnego sprawowanego przez sąd (*ex officio*, jak i na skutek skargi) oraz innych rodzajów nadzoru, którym podlegają komornicy i ich służbowa działalność (funkcja dokumentacyjna i kontrolna protokołu). Możliwość ustalenia treści dokonanej czynności egzekucyjnej oraz wiernego odtworzenia jej przebiegu jest fundamentalnie ważna dla ochrony praw stron i innych uczestników postępowania oraz osób trzecich, których prawa mogłyby zostać naruszone lub zagrożone tymi czynnościami, co stanowi o funkcji gwarancyjnej protokołu⁴. Osoby, które nie były obecne przy dokonywaniu danej czynności, mogą bo-

² Tak trafnie: E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne: komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972, s. 206; J. Jankowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*. T. II. Komentarz. Art. 730–1217, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, kom. do art. 809, Nb 4. Tak też M. Łochowski, dodając jednak, że w wypadku pewnych czynności komornika niebędących czynnościami egzekucyjnymi, celowe jest ich utrwalenie w formie protokołu odpowiadającego wymogom art. 809 KPC. Zdaniem autora, dotyczy to np. złożenia (*scil.* przyjęcia przez komornika) ustnego wniosku o wszczęcie egzekucji; zob. M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*. Komentarz. Art. 506–1217. T. II, pod red. T. Szancito, Warszawa 2019, kom. do art. 809, Nb 1.

³ Tak zwłaszcza: K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*. Komentarz, pod red. A. Zielińskiego, K. Flaga-Gieruszyńskiej, Warszawa 2022, kom. do art. 809, Nb 1; M. Łochowski [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. T. Szancito, kom. do art. 809, Nb 2; A. Klich [w:] *System Postępowania Cywilnego*. T. 8. *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flaga-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 702.

⁴ Tak zwłaszcza K. Flaga-Gieruszyńska, wskazując, że sporządzenie protokołu z czynności egzekucyjnych pozwala należycie chronić zarówno wierzyciela, dłużnika, jak i innych uczestników postępowania egzekucyjnego, ponieważ umożliwia odtworzenie przebiegu poszczególnych czynności i ich ocenę w aspekcie należytej ochrony ich praw; zob. K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, pod red. A. Zielińskiego, K. Flaga-Gieruszyńskiej, *op. cit.*, kom. do art. 809, Nb 1. Podobnie M. Łochowski [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. T. Szancito, kom. do art. 809, Nb 3.

* Autor jest adiunktem w Zakładzie Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, adwokatem; ORCID: 0000-0002-2295-8645.

¹ T. jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 590 ze zm.; dalej jako: KomSądU.

wiem zapoznać się z jej przebiegiem, natomiast osoby obecne mają możliwość wglądu do dokumentu będącego punktem odniesienia przy weryfikacji prawidłowości danej czynności. Obowiązek sporządzenia protokołu każdej czynności egzekucyjnej zapewnia zatem szeroko rozumianą sprawdzalność czynności komornika, realizując tym samym zarazem zasadę formalizmu postępowania⁵, która to zasada w ostatecznym rozrachunku służy zabezpieczeniu praw i wolności stron i innych uczestników postępowania oraz zapewnieniu jego przewidywalności i transparentności.

Data sporządzenia i podpisania protokołu uznawana jest wreszcie, co do zasady, za dzień zakończenia danej czynności egzekucyjnej, co ma znaczenie dla biegu terminu do jej zaskarżenia skargą na czynność komornika (art. 767 § 4 zd. 1 KPC)⁶.

W literaturze podkreśla się ponadto, że protokół stanowi swoistą podstawę do dokonywania dalszych czynności egzekucyjnych⁷. Dokument ten służy bowiem do dalszego użytku komornikowi jako organowi egzekucyjnemu prowadzącemu to postępowanie, ale także innym organom, w tym zwłaszcza sądowni kompetentnemu do dokonywania czynności wyraźnie mu przekazanych w ramach postępowania prowadzonego przez komornika (np. art. 960 KPC)⁸. Reasumując, należyte sporządzenie protokołu z każdej czynności egzekucyjnej jest istotne z punktu widzenia gwarancji procesowych stron, innych uczestników postępowania oraz osób trzecich, których prawa mogłyby zostać naruszone lub zagrożone tymi czynnościami oraz zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, w tym jego zgodności z prawem oraz należytej sprawności i efektywności.

Stosownie do treści art. 809 KPC **protokół z czynności egzekucyjnej powinien zawierać:**

- 1) oznaczenie miejsca i czasu czynności;
- 2) imiona i nazwiska stron (*mutatis mutandis* nazwy jednostek organizacyjnych będących stronami oraz imiona i nazwiska osób reprezentujących te podmioty) oraz innych osób uczestniczących w czynności;
- 3) sprawozdanie z przebiegu czynności;
- 4) wnioski i oświadczenia obecnych;
- 5) wzmiankę o odczytaniu protokołu;
- 6) podpisy obecnych lub wzmiankę o przyczynie braku podpisu (np. odmowa złożenia podpisu pod protokołem, oddalenie się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, niepiśmienność lub inna przeszkoda uniemożliwiająca złożenie podpisu) oraz
- 7) podpis komornika.

Słusznie zauważa się w piśmiennictwie, że ze względu na dokumentacyjną (sprawozdawczą) funkcję protokołu, dokument ten powinien być sporządzony na tyle dokładnie, aby wiernie odzwierciedlał przebieg czynności, a także istotne dla przebiegu i skutków czynności oświadczenia i wnioski składane przez uczestników postępowania⁹.

Wskazanie miejsca czynności powinno umożliwiać dokładne określenie tego miejsca, w szczególności poprzez podanie danych adresowych lub posłużenie się innym, niebudzącym wątpliwości oznaczeniem¹⁰. „Czas czynności” powinien obejmować natomiast nie tylko datę kalendarzową, ale także godziny rozpoczęcia i zakończenia czynności¹¹. Pomimo iż art. 809 KPC wskazuje wyłącznie na konieczność podania imion i nazwisk stron oraz innych osób uczestniczących w czynności, ze względu na funkcję dokumentacyjną protokołu jako oczywista jawi się potrzeba wskazania w treści protokołu ról procesowych (np. dłużnik, przedstawiciel ustawowy dłużnika, pełnomocnik wierzyiciela, świadek, osoba asystująca itp.), w jakich przy określonej czynności były obecne poszczególne osoby¹². „Sprawozdanie z przebiegu czynności” musi obejmować opis wszystkich istotnych dla danej czynności zdarzeń i zachowań uczestników danej czynności. W wypadku braku równoległego dokumentowania danej czynności egzekucyjnej za pomocą urzędnika rejestrującego obraz i dźwięk sprawozdanie to powinno być stosunkowo szczegółowe i dokładne, za czym przemawia jednoznacznie jego sprawozdawcza funkcja. W przypadku utrwalania za pomocą urzędnika rejestrującego obraz i dźwięk przebiegu czynności egzekucyjnej w trybie art. 809¹ KPC (zob. na ten temat uwagi poniżej), w protokole zamieszcza się natomiast bardziej zwięzłe sprawozdanie z przebiegu czynności (art. 809¹ § 4 zd. 1 KPC). Ograniczenie to nie dotyczy protokołu zajęcia (art. 809¹ § 4 zd. 2 KPC), który musi zawsze być szczegółowy i wyczerpujący.

W uzupełnieniu regulacji kodeksowej, obowiązkowe elementy protokołu sporządzonego przez komornika określa § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18.12.2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych¹³. Postanowienie to odnosząc się do wszelkich pism wysyłanych przez komornika i sporządzonych przez niego dokumentów, *lege non distinguente*, dotyczy bowiem niewątpliwie również protokołów z czynności egzekucyjnych. Zgodnie z tym przepisem, protokół sporządzony przez komornika powinien zawierać ponadto oznaczenie komornika i adres kancelarii komorniczej oraz sygnaturę akt.

Dodatkowe wymogi dla protokołów z niektórych czynności egzekucyjnych określają przepisy szczególne (zob. art. 847 § 1, art. 851, art. 853 § 1, art. 947 § 1, art. 1010 i 1013⁵ § 1 KPC). W przypadkach objętych tymi regulacjami, protokoły uzyskują często swoiste dla nich rodzajowe nazwy: np. protokół zajęcia (art. 847, 853 § 1 KPC), protokół licytacji (art. 870 § 1 KPC), protokół opisu i oszacowania (art. 947 § 1 KPC). Protokoły te ze względu na swój kwalifikowany charakter wywierają dalej idące skutki niż protokoły z innych czynności egzekucyjnych¹⁴.

Po zakończeniu czynności egzekucyjnej komornik powinien odczytać osobom obecnym protokół, odnotowując ten fakt stosowną wzmianką w przedmiotowym dokumencie (art. 809 pkt 5 KPC). Po odczytaniu protokołu obecni mogą złożyć wniosek o jego uzupełnienie lub sprostowanie (art. 160 § 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC), a także na podstawie art. 162 w zw. z art. 13 § 2 KPC zgłosić zastrzeżenie do protokołu. Uczestnicy czynności mogą żądać sprostowania lub uzupełnienia

⁵ Tak trafnie: Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych*, Sopot 2011, s. 64 i 158.

⁶ Tak M. Łochowski [w:] *Kodeks... T. II*, pod red. T. Szancito, kom. do art. 809, Nb 3. Podobnie uprzednio A. Cudak, *Termin do wniesienia skargi na czynności komornika*, „Przegląd Sądowy” Nr 3/1998, s. 46.

⁷ Tak: M. Uliasz, *Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego w dobie informatyzacji*, Warszawa 2019, s. 319; R. Kulski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. T. IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, art. 809, Nb 3.

⁸ J. Jankowski [w:] *Kodeks... T. II*, pod red. J. Jankowskiego, *op. cit.*, kom. do art. 809, Nb 1.

⁹ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, pod red. A. Zielińskiego, K. Flagi-Gieruszyńskiej, *op. cit.*, kom. do art. 809, Nb 2.

¹⁰ M. Łochowski [w:] *Kodeks... T. II*, pod red. T. Szancito, kom. do art. 809, Nb 4.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Dz.U. z 2018 r. poz. 2517.

¹⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, pod red. A. Zielińskiego, K. Flagi-Gieruszyńskiej, *op. cit.*, kom. do art. 809, Nb 4; J. Jankowski [w:] *Kodeks... T. II*, pod red. J. Jankowskiego, *op. cit.*, kom. do art. 809, Nb 4.

protokołu, jeżeli w ich ocenie treść tego dokumentu jest nieściśła lub pominięto w niej istotne informacje. Rozstrzygnięcie w przedmiocie takiego wniosku wydaje komornik, a czynność ta może być zaskarżona skargą na czynności komornika¹⁵. Stosując art. 160 § 1 KPC *mutatis mutandis*, przyjęć trzeba, że złożenie wniosku o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu jest dopuszczalne tylko do chwili dokonania następnej czynności egzekucyjnej, o której strony zostały zawiadomione¹⁶. Jedyne wnioski o sprostowanie lub uzupełnienie ostatniej podjętej czynności może być złożony bezterminowo – dopóki komornik dysponuje aktami sprawy.

Protokół komornika, podobnie jak protokół sądowy, stanowi dokument urzędowy, korzystający z mocy dowodowej właściwej dokumentom tej kategorii (art. 244 KPC)¹⁷. Pełni on zatem istotną funkcję dowodową, której znaczenie może się ujawnić zarówno w postępowaniu egzekucyjnym, w którym ten protokół został sporządzony (np. w razie wniesienia skargi na czynności komornika), jak też w innych postępowaniach sądowych (w tym karnych), administracyjnych i dyscyplinarnych.

W literaturze podnosi się niekiedy, że protokół jest wyłącznym dowodem dokonania czynności egzekucyjnej¹⁸. W skrajnej postaci, pogląd ten uzasadnia wnioski, że sporządzenie protokołu jest swoistym warunkiem istnienia czynności egzekucyjnej. W razie niesporządzenia protokołu nie można bowiem uznać, że dana czynność została w ogóle dokonana¹⁹. Stanowisko to wydaje się stanowczo zbyt daleko idące. Uznać należy, że fakt dokonania czynności egzekucyjnej, zwłaszcza czysto manualnej (np. przeszukania osoby, otwarcia lokalu, opróżnienia lokalu), może zostać wykazany przy pomocy wszelkich środków dowodowych²⁰. Brak sporządzenia protokołu nie uniemożliwia dowodzenia, że określona czynność została w rzeczywistości dokonana.

Przyjęcie, że protokół jest jedynym dowodem dokonania czynności egzekucyjnej prowadziłoby do szeregu nieakceptowalnych wniosków. Przede wszystkim, wyłączając możliwość wykazania dokonania określonej czynności egzekucyjnej, niweczyłoby ono zaskarżanie czynności komornika nieudokumentowanej protokołem, a godzącej bezpośrednio w prawa dłużnika bądź innej osoby. Uznać zatem należy, że niesporządzenie protokołu czynności egzekucyjnej decyduje o jej wadliwości, ale nie o prawnym istnieniu²¹. Przykładowo bowiem trudno jest zanegować istnienie oraz skutki odebrania rzeczy dłużnikowi przez komornika zgodnie z treścią tytułu wykonawczego, pomimo bezprawnego zaniechania sporządzenia protokołu tej czynności przez komornika. Równocześnie wszak, w wypadku niektórych czynności, brak ich należytego udokumentowania będzie powodował ich prawną bezskuteczność. W szczególności brak wpisania ruchomości do proto-

kołu zajęcia (art. 847 § 1 KPC) jest równoznaczny z tym, że do skutecznego zajęcia nie doszło, nawet pomimo dokonania innych czynności, np. umieszczenia na ruchomości znaku zajęcia (art. 854 KPC)²².

W literaturze podnosi się niekiedy, że „tradycyjny”, a więc pisemny protokół z czynności egzekucyjnych może być zastąpiony tzw. „protokołem elektronicznym” składającym się z zapisu przebiegu czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk lub sam dźwięk oraz pisemnego protokołu skróconego²³. Zabieg ten miałby być możliwy ze względu na dopuszczalność odpowiedniego stosowania w postępowaniu egzekucyjnym przepisów o procesie (art. 13 § 2 KPC) – w tym wypadku przepisów o protokole z jawnych posiedzeń sądowych (art. 157 § 1 i n. KPC). Stanowisko to nie wydaje się być jednak prawidłowe. W myśl bowiem klauzuli odsyłającej przewidzianej w art. 13 § 2 KPC przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w KPC, jeżeli przepisy szczególne nie normują określonej kwestii odmiennie. Artykuł 809 KPC zawiera samodzielną regulację protokołu z dokonywanych przez komornika czynności egzekucyjnych. Komornik nie jest sądem, a jego czynności egzekucyjne nie są podejmowane w ramach posiedzeń sądowych. Odpowiednie zastosowanie do protokołu z czynności komornicznych przepisów o protokołach z posiedzeń sądowych uzasadnione jest zatem wyłącznie w zakresie, w jakim jest to niezbędne dla uniknięcia istotnych luk, takich jak brak autonomicznej regulacji kwestii sprostowania i uzupełnienia protokołu czynności komornicznych. O tego rodzaju potrzebie nie może być mowy w kwestii formy protokołu, zwłaszcza mając na uwadze przewidzianą w art. 809¹ KPC, szczególną regulację odnoszącą się do obligatoryjnego utrwalania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przebiegu niektórych czynności egzekucyjnych.

Protokół z czynności egzekucyjnych może być sporządzony osobiście przez komornika dokonującego danej czynności, bądź asystującego mu przy czynnościach aplikanta komorniczego (art. 98 ust. 1 pkt 8 KomSądU) albo asesora komorniczego (art. 138 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 98 ust. 1 pkt 8 KomSądU).

Analizowany powyżej art. 809 KPC ma zastosowanie wyłącznie do protokołu czynności egzekucyjnych sporządzanego przez komornika sądowego jako organu egzekucyjnego właściwego dla podjęcia danej czynności. Jeżeli natomiast organem egzekucyjnym jest sąd, podstawą sporządzenia protokołu z czynności egzekucyjnej jest art. 157 § 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC²⁴. Do protokołu takiego odpowiednie zastosowanie znajduje art. 157–162 KPC²⁵. Z posiedzenia niejawnego sądu sporządza się wyłącznie notatkę urzędową, chyba że na posiedzeniu tym wydano orzeczenie (art. 157 § 3 w zw. z art. 13 § 2 KPC).

¹⁵ Tak m.in. *M. Uliasz, Zasada...*, op. cit., s. 323.

¹⁶ Tak trafnie *M. Łochowski* [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. *T. Szancito*, kom. do art. 809, Nb 5. Przeciwnie *E. Wengerek*, *Postępowanie zabezpieczające...*, op. cit., s. 207.

¹⁷ Tak m.in. *M. Uliasz, Zasada...*, op. cit., s. 322; *R. Kulski* [w:] *Kodeks...* T. IV, pod red. *A. Marciniaka*, art. 809, Nb 6.

¹⁸ Tak: *A. Stangret-Smoczyńska* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. *J. Gołaczyńskiego*, Warszawa 2019, kom. do art. 809, Nb 1.

¹⁹ Tak *J. Kolański*, *Źródło pozyskiwania informacji w postępowaniu egzekucyjnym*, „Problemy Egzekucji Sądowej” Nr 13/2001, s. 82; *tenże* [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. *A. Marciniaka, M. Michalska-Marciniak*, Warszawa 2015, s. 386. Pogląd ten zdaje się aprobować również *A. Klich* [w:] *System...* T. 8, pod red. *K. Flagi-Gieruszyńskiej*, op. cit., s. 702.

²⁰ Tak też trafnie: *M. Łochowski* [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. *T. Szancito*, kom. do art. 809, Nb 3.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ Zob. na ten temat m.in. *J. Studzińska*, *Elektroniczne czynności komornika. Postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym* [w:] *Media elektroniczne. Współczesne problemy prawne*, pod red. *K. Flagi-Gieruszyńskiej, J. Gołaczyńskiego, D. Szostka*, Warszawa 2016, s. 105; *M. Uliasz*, *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, pod red. *K. Flagi-Gieruszyńskiej, J. Gołaczyńskiego, D. Szostka*, Warszawa 2016, s. 153–154; *tenże*, *Zasada...*, op. cit., s. 538 i n.

²⁴ Tak m.in. *M. Uliasz, Zasada...*, op. cit., s. 320; *J. Jankowski* [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. *J. Jankowskiego*, op. cit., kom. do art. 809, Nb 4.

²⁵ *M. Łochowski* [w:] *Kodeks...* T. II, pod red. *T. Szancito*, op. cit., kom. do art. 809, Nb 2.